

РЕФОРМА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Харечко Ірина Михайлівна

*здобувач освітньо-професійної програми за спеціальністю
«Публічне управління та адміністрування»,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

У сучасних умовах публічні фінанси набувають особливого значення як інструмент забезпечення стійкості державного управління, соціальної стабільності та ефективного використання ресурсів. Умови виняткової безпеки, стрімке зростання видатків на оборону, залучення міжнародної допомоги та гуманітарної підтримки вимагають нового рівня прозорості, підзвітності та ефективності у сфері фінансового адміністрування. У таких умовах питання контролю за використанням публічних коштів стає не лише фінансовим, а й політичним і репутаційним.

Реформа публічних фінансів передбачає не лише оновлення нормативної бази, а й впровадження цифрових інструментів моніторингу, удосконалення процедур закупівель, забезпечення відкритості бюджетних процесів та зміцнення незалежного фінансового контролю [1]. Однак на практиці реальні результати залишаються фрагментарними. У цьому контексті особливо цінним є аналіз європейського досвіду та визначення шляхів адаптації кращих практик до українських умов у воєнний і повоєнний період.

Починаючи з 2022 року, система публічних фінансів в Україні функціонує в умовах надзвичайної напруги. Значна частина державного бюджету спрямовується на військові потреби, що зумовлює перегляд пріоритетів фінансування та значну централізацію фінансових рішень. Водночас, на фоні обмежених внутрішніх надходжень, суттєво зросла залежність від міжнародної фінансової допомоги. Це створює додаткові виклики для прозорості й підзвітності, оскільки зростає відповідальність держави перед зовнішніми донорами, громадянами та партнерами в рамках євроінтеграційного процесу.

Попри впровадження цифрових інструментів, таких як системи Prozorro, Є-Data та Spending, повноцінний фінансовий моніторинг під час війни ускладнений. Закритість частини бюджетної інформації з міркувань безпеки, тимчасове обмеження звітності з боку окремих органів влади та ручне управління фінансами послаблюють загальну підзвітність системи [4]. У таких умовах зростає ризик нецільового використання

коштів, зловживань і послаблення громадського контролю, що суперечить принципам належного врядування.

Післявоєнне відновлення потребуватиме від України нової моделі управління фінансовими потоками, орієнтованої на ефективне освоєння міжнародної допомоги, кредитних ресурсів і донорських коштів, що вимагатимуть високого рівня відкритості бюджетного процесу та незалежного аудиту. Україна отримала понад 55,8 млрд доларів США бюджетної підтримки від міжнародних партнерів через проекти Світового банку, що дозволяє підтримувати ліквідність державного бюджету, реалізовувати інституційні та структурні реформи, впроваджувати інвестиційні проекти з відновлення [3].

Ефективна система публічних фінансів базується на таких компонентах: стабільному правовому полі, незалежних органах фінансового контролю, обов'язковому аудиту усіх видів публічних витрат, а також постійному залученні громадян до бюджетного процесу [2, с. 125]. Ключовим викликом для українського уряду в найближчі роки стане не лише розподіл обмежених ресурсів, а й забезпечення прозорості витрачання коштів. Без якісної публічної комунікації, незалежного контролю, а також політичної волі до зміни підходів – ризики фінансових зловживань лише зростатимуть. Таким чином, реформа публічних фінансів повинна бути не тимчасовою кризовою реакцією, а довгостроковою стратегією для формування нової архітектури фінансової відповідальності у публічному секторі.

Війна загострила існуючі проблеми у сфері публічних фінансів в Україні, зробивши їх не лише технічним, а й суспільно-політичним викликом. Сучасна ситуація вимагає не просто оперативного управління коштами, а принципово нової філософії фінансової прозорості. Без системної публічної звітності, незалежного нагляду та доступу громадськості до інформації, будь-які кроки у сфері фінансів залишатимуться вразливими до маніпуляцій, неефективності або корупційного впливу.

Основним орієнтиром для реформ у повоєнний період має стати європейська модель фінансової підзвітності, де поєднуються сильні інституції, цифрові інструменти контролю та глибоко вкорінена культура відповідальності. Досвід Литви та Польщі, доводить, що навіть у посткризових умовах можна забезпечити ефективне та прозоре витрачання коштів, якщо влада має політичну волю, а суспільство – механізми впливу. Україна вже має певну інфраструктурну базу для цього, завданням є її активне використання, розвиток і захист від згорання.

Реальна реформа публічних фінансів можлива через забезпечення сталого функціонування вже існуючих механізмів прозорості, незалежного аудиту, парламентського нагляду та громадського

контролю. У повоєнній Україні саме фінансова доброчесність має стати новою суспільною нормою – не лише під тиском донорів, а як усвідомлена потреба демократичної держави, що прагне до партнерства з міжнародними інституціями на рівних умовах.

Список використаних джерел:

1. Прозорі публічні фінанси. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnih-finansiv> (дата звернення: 17.10.2025).
2. Руда О. Л., Марценюк О. В. Функціонування публічних фінансів в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 122–128. DOI: https://doi.org/10.32702/2306_6814.2024.4.122
3. Сергій Марченко під час зустрічі зі Світовим банком: З 2022 року Україна отримала понад \$55,8 млрд бюджетної підтримки через проекти Банку. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/sergii_marchenko_during_the_meeting_with_the_world_bank_since_2022_ukraine_has_received_over_558_billion_in_budget_support_through_world_bank_projects-5367 (дата звернення: 17.10.2025).
4. Щодо виконання вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу на період воєнного стану (на заміну рекомендацій від 27.05.2022 року). URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/shhodo-vikonannya-vimog-zakonodavstva-u-sferi-finansovogo-monitoringu-na-period-vojenного-stanu-na-zaminu-rekomendacij-vid-27-05-2022-roku.html> (дата звернення: 17.10.2025).